

YP:n uusi toimitusneuvosto

YP:n toimitusneuvostona toimi aiemmin Stakesin Tutkimus-sarjan toimitusneuvosto. Kesäkuun alusta lukien on aloittanut uusi, YP:n oma toimitusneuvosto, jonka pääjohtaja Pekka Puska asetti toimeensa 5.5.2010. Päätöksen sisältö on seuraava:

”Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) pääjohtaja on asettanut Yhteiskuntapolitiikka-lehden (YP) toimitusneuvoston, jonka tehtävänä on seurata ja valvoa YP:n toimituspolitiikan sekä erityisesti lehden artikkeliosaston referee-käytännön asianmukaista hoitamista.

YP:n tehtävänä on tarjota artikkelimuotoinen väylä niin THL:ssä kuin muualla tuotetulle hyvinvointipoliittiselle tutkimustiedolle ja sille pohjautuvalle keskustelulle. Päätoimittaja vastaa YP:n linjasta itsenäisesti, toimitusneuvoston roolina on osaltaan taata lehden tieteellinen taso.

Toimitusneuvosto on tässä muodossa uusi ja sen toimikausi on 1.6.2010–31.5.2012.

YP:n toimitusneuvoston jäseniksi nimetään seuraavat henkilöt:

Puheenjohtaja

Jussi Simpura
tutkimusprofessori

Marko Elovainio
tutkimusprofessori,
Pekka Hakkarainen
osastojohtaja,
Piia Jallinoja erikoistutkija,
Seppo Koskinen
tutkimusprofessori,
Antti Uutela
tutkimusprofessori

Esittelijä/sihtööri

Matti Virtanen, päätoimittaja

Toimitusneuvosto työskentelee virka-aikana ilman eri korvausta.”

Kellä on korva, se kuulee

TIINA MAHLAMÄKI

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusprofessori Tom Erik Arnkilin pitkään työstämän historiallisen romaanisarjan ensimmäinen osa, *Kyyroksen kirja*, on seurausta syvällisestä perehtymisestä ja kiinnostuksesta Lähi-idän ja Keski-Aasian uskontoihin ja filosofioihin. Historiallisen romaanin genreen teos sijoittuu paitsi kuvaamansa aikakauden (n. 500 eaa.) myös näkökulmiensa vuoksi: teoksen kehystenä ovat historiallinen aika-kausi ja historialliset henkilöt, mutta varsinainen päähenkilö, tapahtumien virrassa heittelevä juutalainen Benjamin Aamoksenpoika, on keksitty. Teos

noudattaa historiallisen romaanin perinteitä myös siinä mielessä, että henkilöhahmot ovat pääosin miespuolisia ja tapahtumien kehys muodostuu elämän mies-tapaisuuksista: sodista, valtataisteluista, kaupankäynnistä ja erilaisista taistelutaidoista. Naiset eivät juuri saa ääntään kuuluviin.

Teos paikantuu (uskonto)historiallisesti äärimmäisen mielenkiintoiseen aikakauteen, jonka filosofi Karl Jaspers on nimenyt akselijaksiksi. Tällä hän viittaa noin puoli vuosituhatta ennen ajanlaskumme alkua sijoittuneeseen ajanjaksoon, kulttuuriseen käänteeseen, joka johti siihen, että ihminen ja hänen histori-

Tom Erik Arnkil
Kyyroksen kirja. Kuninkaan
korva osa I
Teos, 2010

ansa irtautuivat luonnon maailmasta ja sen historiasta, mikä loi perustan nykyisten suurten pelastus- ja kirjauskontojen synnylle. Akselijaan vaikuttajiin sisällytetään yleensä osapuilleen samoihin aikoihin eläneitä suuria ajattelijoita ja uskontotraditioiden perustajahahmoja: buddhalaisuuden perustaja Siddhartha Gautama, jainalaisuuden perustaja Mahavira, joka Siddharthan

tavoin irtautui hindulaisuudesta, kiinalaisen filosofian ja virkavallan perustan luonut Kungfutse sekä kreikkalaiset filosofit ja myös teoksessa mainittu profeetta Jesaja.

Kaaturvat ja kannettavat jumalat

Kysymykset oikeista ja vääristä jumalista, meidän ja muiden uskonnoista sekä jumalten ja myyttien kulkeutumisesta kansalta toiselle lävistävätkin teoksen juonirakenteen. Romaanin kuvaamana aikana juutalaiset elävät pakkosiirtolaisuudessa Babyloniassa, Baabelin kaupungissa. Tuolloin jumalat olivat tietyn kansan jumalia, joita palvottiin tietyssä paikassa. Se oli myös aikakausi, jona juutalaisuudesta rakentui ”kannettava” uskonto, se irtautui Salomonin temppelistä ja siellä suoritettavista uhreista ja kiinnittyi lakiin, oikein elämiseen: ”Saamme harjoittaa ammatteja ja saamme kokoontua yhteen, se on totta, mutta Herran temppeliä meillä ei ole lupa kohottaa. Niinpä me teemme temppelin niistä tavoista, joita Herra meiltä vaatii (s. 77).” Erityisesti Herra vaatii kansaansa valikoimaan, mitä se laittaa suuhunsa. Saastaiseksi määriteltyjen ruokien välttäminen muodostaa näkyvän ja merkittävän osan juutalaiseksi identifioitumista.

Muitakin kannettavia uskontoperinteitä teoksesta löytyy: satulalaukussa tai kaulapussissa kuljetettava jumalan pienois-patsas tai ruukkuun suljettu pyhä tuli, jota palvotaan ja jota on varjeltava sammumiselta. Jumalapaatat voivat olla myös jättimäisiä hahmoja, joita kuljetaan kulkueissa, siirretään kaupungista toiseen tai jopa vangitaan. Jumalat ovat ihmisenkaltaisia: ne vaativat huomiota ja

huolenpitoa, ne janoavat uhreja ja lepyttelyä ja ne ilmaisevat itsensä ihmisille unissa ja enteissä. Siirtyessään kansalta toiselle jumalat säilyttävät ominaislaatunsa, mutta vaihtavat nimeään. Myös myyttiset kertomukset esimerkiksi vedenpaisumuksesta kulkevat kansalta toiselle, ja jokainen kokee, että juuri heillä on hallussaan ainoa oikea totuus.

Juutalaisyhteisö palvoo ainoaa oikeaa jumalaa ja seuraa tämän oppeja. Yhteisön johtaja on ankara, lakiuskollinen Shealtiel, mutta teoksen päähenkilön Benjaminin isä Aamos on lempeämpi, viisas mies, joka opettaa pojalleen suhteellisuudentajua: väärää todistusta ei saa antaa, mutta ei Herra pienestä valheesta pahastu tai ihmisiä ei saa nöyryyttää ja asettaa heitä selkään vasten, sillä heidät on kohdattava toisenkin kerran. Joutuessaan pinteeseen Benjamin odottaakin aina löytävän sä väylän, jonka myötä poistua pää pystyssä. Kuningas täydentää isän opetusta teoksen lopussa: ”Voit nähdä aukon, josta kulkea, mutta älä koskaan työnny niin kapeaan solaan, ettei hevonen mahdu kääntymään (s. 516).”

Ajatus juutalaisuudesta järkähtämättömänä lakiuskontona horjuu, kun seuraa Benin neuvotteluja jumalansa kanssa. Hän turvautuu isänsä opetukseen seikkailujensa aikana useasti ja muistaa erityisesti neuvon pienten valheiden anteeksianttavuudesta. Uskonnollisuuden muotojen ylläpitäminen käy kuitenkin vaikeaksi ilman yhteisön tukea: matkatessaan yksin, vääräuskoisten joukossa puhtausäännöt unohtuvat, sapatti jää pitämättä ja uskonnon opetuksetkin asetetaan kyseenalaisiksi. Benin on vaikea hyväksyä tosi-

seikkaa, että monet hänen kansansa (ja samalla myös tulevaisuudessa häämöttävän kristinuskon) myytit osoittautuvat lainatavaraksi. Erityisesti keskustelut zarathustralaisen vanginvartijan kanssa pahuuden ongelmasta ovat käydä yli Benin ymmärryksen. Zarathustran ajatukset muistuttavat monin tavoin juutalaisia kirjoituksia, ja keskeinen opetus on: ihminen on vapaa valitsemaan hyvän ja pahan välillä. Mutta jokaisen on myös tehtävä se valinta (s. 473). Mutta voiko vääräuskoinen milloinkaan valita oikein? Ja jos valitseekin, syy valinnalle on väärä. Uskonkamppailut ovat vaikeita, ja Ben kiivailee oman jumalansa ja totuutensa puolesta muistaen vasta jälkeensä opettajansa sanat: ”Puolusta jumalaasi, mutta salli sama toisillekin (s. 480).”

Isän korvasta kuninkaan korvaksi

Juutalaisyhteisö, ja myös Ben, arvostaa kuningas Kyyrosta, sillä hänen tulkitaan olevan Herran voideltu, juutalaisten vapauttaja, josta profeetat ovat kirjoittaneet. Kyyros oli Persian kuningas, joka otti haltuunsa suuren osan Vähä-Aasiasta, mutta suhtautui melko suopeasti valloittamiinsa kansoihin ja näiden jumaliin – eräänlainen uskonnonvapauden edelläkävijä. Kyyros kutsuu teoksen alussa juutalaisyhteisön edustajat luokseen ja tarjoaa heille mahdollisuuden palata takaisin isänsä maahan ja antaa vielä varojakin tuhottuun temppelin uudelleenrakentamiseen. Lähetystössä on mukana myös Benjamin, sillä hän on lapsesta asti toiminut huonokuuloisen isänsä korvana, toistaen tälle sanataarkasti kuulemansa. Kyyros ihastuu tähän pojan kykyyn ja riistää Benjaminin

isältään ottaen tämän omaksi korvakseen. Koulutus korvaksi tapahtuu opiskelemalla hevosien hallintaa ja perinteisiä taistelutaitoja, mutta myös opiskelemalla lainkäyttöä, lukemalla ja kirjoittamalla erilaisia kirjoituksia ja opiskelemalla eri uskontojen tekstejä sekä tutustumalla naisiin. Lisäksi Benin on opeteltava valehtelemään ja selviytymään vaikeistakin paikoista omalla viekkaudellaan.

Kuuluuko mitään?

Pitkään kestäneen koulutuksen jälkeen Kyyros lähettää vihdoinkin korvansa tositoimiin. Matka suuntautuu rajaseuduille, jotka kuningas aikoo valloittaa. Benin tehtävänä on kuunnella asukkaiden toiveita ja valituksia, kiuskutteluja ja supinoita: ottavatko he kuninkaan vastaan valloittajana vai vapauttajana? Ben pyrkii innokkaasti täyttämään kuninkaan antamaa tehtävää, mutta pitkän ja vaivalloisen matkan aikana hänellä ei ole juuri mitään kuunneltavaa. Kun hän lopulta tapaa syrjäseutujen eristyneitä asukkaita, eivät nämä kykene tarjoamaan Benille hänen toivomiaan tietoja. Ben kohtaa matkallaan monenlaisia vaikeuksia ja vastuksia, kiinnijäämiä ja on jopa joutua teloitetuksi – mutta niin kuin moniosaisen teoksen päähenkilöltä sopii odottaa, hän selviää tästäkin kuin ihmeen kaupalla. Benja-

min kohtaa aina henkilöitä, jotka auttavat häntä ja päästävät palkkahästä.

Myös kuningas on loppujen lopuksi tyytyväinen korvansa tuomiin tietoihin ja tekemiin tekoihin – mitä on vaikea ymmärtää, niin tohelolta tämä seikkailija välillä tuntuu. Ben tavallaan ajelehtii tapahtumien heittelemänä, hänelle ei avaudu mahdollisuuksia tehdä itsenäisiä päätöksiä tai jos avautuu, hän pääosin alistaa tahtonsa joko kuninkaalleen tai jumalalleen. Ben toimii nimenomaan korvana: hän toistaa sanatarkasti kaiken kuulemansa, on ikään kuin elävä nauhuri. Hän ei kuitenkaan ymmärrä, mikä hänen kuulemassaan on merkityksellistä, mikä ei. Kuninkaalla sen sijaan on ymmärrystä poimia esiin nauhuristaan valtakunnan kannalta merkitykselliset seikat ja toimia niiden mukaisesti. Ben saa seikkailuistaan selvittyään pelkäämiensä torujen sijaan kuninkaaltaan kiitosta, vaikkei pohjimmiltaan ymmärrä miksi. Ben onkin sukua muille historiallisen romaanin antisankareille ja selviytyjille, uskomattomia seikkailuja kokeville Mika Waltarin Mikael Karvajalalle tai Johannes Angelokselle, ehkä jopa Umberto Econ Baudolinolle.

Jatkoa seuraa

Teos jättää avoimiksi joitain langanpäitä, jotka toivottavasti sol-

miutuvat jatko-osissa. Teoksen loppukaan ei tarjoa sulkeumaa, vaan silloittaa tietä seuraavalle osalle, joka vienee Benjaminin Susaan ja Egyptiin. Lukija odottaa jatkoa mielenkiinnolla, sillä Arnkil kirjoittaa sujuvaa, elävää ja mukaansatempaavaa tekstiä. Kuvaus on hyvin aistimellista ja ruumiillista. Lukija pääsee sisään kuvatus maailman makuihin, tuoksuihin ja hajuihin sekä kuumaan, pölyiseen ja hitaan matkanteon vaivoihin. Kuvatus aikakaudesta ei anneta ihannoitua kuvaa, vaan ruhjeet, hiertymät ja syöpäläiset (jotka eivät tunnu vaivaavan muita kuin Beniä) tulevat hyvin konkreettisella tavalla ilmaistuksi.

Jatko-osaa odotellessa voi tutustua teokselle perustettuihin Internet-sivuihin. Sieltä löytyvät paitsi tiedot teoksesta ja sen kirjoittajasta myös lisätietoa teoksen kuvaamasta aikakaudesta, kuningas Kyyroksesta ja hänen hallintokaudestaan sekä samanaikaisista tapahtumista muissa maissa ja maanosissa. Koska teoksessa on paljon historianvastaavuuksia, tämä on perusteltua ja toivottavaakin. Kiinnostavaa olisi myös lukea lisää teoksen historiallisista henkilöhistoista sekä kuvatuista uskonto-perinteistä. Myös viitteet suositeltavaan kirjallisuuteen aiheesta enemmän kiinnostuneelle voisivat olla hyödyksi ja huviksi.